

Gyertyaszentelő Boldogasszony (február 2.)

Lk 2,22–40

Megvilágosodás!

Az evangélium azt a zsidó szokást írja le, melyre Leviták 12,2–8 kötelezi a zsidó családokat, hogy a szülés után a nyolcadik napon, amikor már nem számít tisztátalannak a szülő asszony, gyermekét bemutassa a templomban, és a fiúgyermeket körülmetéljék. A zsidó előírás két dologra is vonatkozik, a szülő asszony megtisztulására és a gyermek körülmetélésére, amely Izrael szövetségébe való felvételt is jelentette. Ezért nevezték az ünnepet Mária tisztulásáról és Jézus templomi bemutatásáról némi eufemizmussal. Újabban a hivatalos neve Jézus Krisztus körülmetélésének ünnepe, de elterjedt a Gyertyaszentelő népi elnevezés is. Aetheria gall zarándoknő jeruzsálemi naplójában (385) említi, hogy Jeruzsálemben ünnepi körmentet tartottak. Amikor még január 6-án ünnepelték a karácsonyt, Jézus születését, akkor február 14-ére került Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe. A Görög Egyházban Hüpapante to Küriou a hivatalos neve, amely Simeon és Anna próféta asszonnyal való találkozásra utal. Az örmények és a kopt keresztények az Úr templomi bemutatását február 14-én ünnepelték. A Gelasianus-féle kalendárium Mária tisztulásaként tartja számon az ünnepet a nyugati kereszténység számára. I. Szergiusz pápa (687–701) körmenetet rendelt el erre a napra. A 7. századtól, amikor a karácsony átkeült december 25-re, ezt az ünnepet a Nyugati Egyházban február 2-án ünnepelték meg. A 10. századtól egyre inkább Mária tisztulásának nevezték a megemlékezést. Az 1960-as liturgikus reform óta ismét a Mi Urunk templomi bemutatásának nevezzük a megemlékezést. 1594-től Magyarországon a király és az urak ilyenkor kötelezően részt vettek a szentmisén.

A Római Rituáléban Jézust a világ világosságának nevező Simeon-ének hatására ezen az ünnepen gyertyát szenteltek, és elénekeltek a Nunc dimittis (Bocsásd el most Uram szolgádat) kezdetű himnuszt (Lk 2,29–32), melynek dallamát Damaszkuszi Szent János szerezte, és a Nyugati Egyházban is elterjedt. 1568-ban V. Piusz parancsára ezt az ünnepet az Alpoktól északra és nyugatra egyre nagyobb ünnepélyességgel tartották meg. Középkori szokás volt,

hogy ilyenkor a templomból a papság ünnepi körmenetben ment a temetőbe, és meglátogatta a sírokat.

Az evangélium tudósítása szerint a gyermek Jézust messiási gyermekként ismeri fel a jeruzsálemi templom két prófétai egyénisége, Simeon (25. v.), az istenfélő férfi és Anna (36. v.), az Áser törzséből származó istenfélő özvegyasszony. Az elbeszélést két fogalompár kíséri végig, a törvény és a lélek. A törvény (Lev 12,3) szerint cselekszenek Jézus szülei (22. v.), Simeon, a jeruzsálemi templom jámbora viszont a Szentlélektől kapja a kinyilatkoztatást (25. v.), tehát a Lélek indítására megy a templomba (27. v.), és amikor találkozik Jézussal, ismét a törvényről beszél (34–35. v.). Az ezt követő himnusz is a Lélek műve, bár erről nem szól a történet. Ezt az emelkedett hangulatot veszi át Anna prófeta asszony, aki a történet végén Istent magasztalja (38. v.).

A templomba látogatók közül csak ketten, Simeon és Anna, élnek át igazi vallási élményt, a törvény és a Lélek találkozását. Csak az tud hitelesen beszélni vallási értékről, aki vallási élményt élt át, és ennek az élménynek elkötelezte életét. Lukács írói ügyességét jelzi, hogy bár a templomban vagyunk, a jelenetben nem játszik szerepet a templom személyzete és a főpapság, hanem azok a vallásos jámborok kerülnek főszerepbe, akik a templomban tényleg találkoztak Isten Lelkével. A jelenet emlékeztet arra, amikor Jákob viszontlátja fiát (Ter 46,30), vagy Tóbiás a fiát (Tób 11,14), a himnusz emlékeztet a haldokló Mózesre is, aki meglátta az ígéret földjét, és meghalt (MTörv 32,49–50). Mária és József jeruzsálemi útja tehát kétszeresen motivált utazás: a törvény előírásai miatt kellett meglátogatniuk a Templomot, ahol a „Lélek” segítségével összetalálkoznak a jámborok is, hogy Isten rejtőzködő terveit felfedjék nekik. Az elbeszélés nem írásos előzményre épül, hanem a zsidó-keresztény szóbeli hagyományra, amelyet Lukács mesterien alakított vallási érzésekben gazdag történetté.

A himnusz méltó esztétikai keretül szolgál a Lélekben történeteknek. A Szentlélek rendezte el ezeket a találkozásokat, az imában megtisztult lélek ismerte fel a Messiást, és Jézus anyja gyermekét a Szentlélek hatására foganta. Jézus templomi bemutatása a Szentlélek által vezérelt összejövétel, mely az olvasóban is felszabadítja az Isten iránti bizalmat, és megajándékozza őt az Istenre várók örömeivel. Ezt az örömet nem ismerik azok, akik csak vallásosak, sőt még

Jézus későbbi tanításának hallgatói sem ismerik, csak azok értik meg, akiket a Lélek eltölt.

Lukács a jelenetet összeköti Mária megtisztulásának áldozatával (2,22) és az elsőszülöttért történő áldozat bemutatásával (24. v.). Az utóbbira azért kell felfigyelnünk, mert ebben a jelenetben az evangélista teljesen hétköznapi módon született gyermekről beszél. A teológiai megfontolások itt még nem játszanak szerepet. A vallási rítus teljesítése közben jelenik meg Simeon, akinek „beszélő neve” van („aki meghallja az Istent”), akit nem nevez a történet papnak, hanem csak igaz és istenfélő embernek, aki nemcsak magának párja Isten jeleit, hanem elsősorban a népének. Lukács ezzel az egyszerű mondattal a Krisztusban való hitet a legális zsidó vallási váradalmak világába emeli. Simeon megérti, hogy Jézus a megtestesült üdvösség, mind a zsidóknak, mind a pogányoknak is. Ez a kettős utalás viszont már Lukács teológiájának a következménye himnuszba ágyazva és egy jámbor zsidó férfi szájába adva. Simeon himnuszában Lukács nem csupán Jézus jövődő sorsára utal, hanem Mária sorsára is. A Jézussal együtt szenvedő anya szívét „tör” járja át (35. v.). Simeon Máriát nem egyszerűen csak anyának tekinti, hanem Jézus szenvedésének részeseként üdvtörténeti szerepbe mutatja be. A kérdés, hogy a „tör” itt (35. v.) a fájdalom egyszerű szimbóluma-e, vagy mint oly gyakorta, Isten igéje, amely a Jelenések könyvében kétélű éles kard, amely egyben az ítélet eszköze. Jézus ítélő jelként mutatkozik be a próféciában. Anna neve héberül kegyelmet jelent (az Ószövetségben Sámuel próféta és Tóbit édesanyjának is Anna volt a neve). Nyolcvannégy éves hosszú élete három részre oszlott: volt szűz, asszony és özvegy is. A jámborság példaképét Lukács a zsidó és a keresztény özvegyek elé állítja. Anna hosszú templomi imaszolgálatra az özvegyek számára értékes példa. Csak Lukács evangéliumában történhet meg, hogy a Lélektől indított jámborok és papok mellett azonos rangban tűnik fel egy jámbor asszony.

Az egyszerű templomi látogatásból Isten jövődő üdvtervét fel-táró beszélgetés lesz, amely egyben Jézus jövődő sorsát bemutató evangélium prologusaként is funkcionál.